

LIDSKOPRÁVNÍ ASPEKTY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

NIKOLA SLÍVOVÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Príspevok pojednáva o domácím násilí z perspektivy základních lidských práv. Nejprve se obecně zaměřuje na ta lidská práva, která mohou být domácím násilím porušována (či ohrožována) a následně se zabývá vybranými mezinárodními dokumenty, které, byť nepřímo, poskytují obětem domácího násilí určitou míru ochrany. Zvýšená pozornost je přitom upřena na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a s tím související rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva, jehož judikatura v otázce domácího násilí hraje nezastupitelnou úlohu.

Key words in original language

Domácí násilí; lidská práva; Evropská úmluva o ochraně lidských práv; Evropský soud pro lidská práva.

Abstract

There has been increase in research on domestic violence in the last several decades. The special emphasis has been put on human right issue. The paper deals with domestic violence in this view, in connection with human rights. It discusses some international conventions that provide protection to victims of domestic violence. The attention is paid especially to European Convention on Human Rights and European Court of Human Rights, which has made number of notable judgments in cases involving domestic violence.

Key words

Domestic violence, human rights; European Convention on Human Rights; European Court of Human Rights.

Domácí násilí je možné definovat jako „opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu...“¹ Zakládá však toto násilí porušení základních lidských práv oběti? Dnes je již možné jednoznačně říci, že ano. Tento názor ale nebyl vždy bezvýhradně přijímán. Ještě v článku z roku 1993 se

---

¹ ČÍRTKOVÁ, L. Příčiny, formy a projevy domácího násilí. In *Domáce násilie – nová prax a legislativa v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15.-16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 14.

můžeme dočíst, že “...until recently, it has been difficult to conceive of domestic violence as a human issue under international law.”²

V této souvislosti tak před námi vyvstávají mnohé otázky. Jaký byl vývoj názorů na domácí násilí? Je možné konstatovat pokrok ve vnímání této problematiky? Jaká ochrana byla obětí domácího násilí poskytována v dřívější době a jaká dnes? Kam je možné dále směřovat? Jedná se o velmi široké okruhy, na které není možné poskytnout vyčerpávající odpovědi v rámci jednoho krátkého příspěvku. Je však možné vyrazit na cestu, započít hledání a alespoň nepatrně nastínit možné odpovědi. A jelikož každá cesta někde začíná, zaměřím se na východiska, na kterých je celý systém ochrany před domácím násilím vystavěn. Ve svém příspěvku se proto budu zabývat problematikou domácího násilí ve světle mezinárodního práva.

1. DOMÁCÍ NÁSILÍ Z PERSPEKTIVY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV

Po dlouhou dobu bylo nemyslitelné, aby stát jakkoliv zasahoval do vztahů ohrožených domácím násilím. Razil se totiž názor, že co se děje za zavřenými dveřmi bytů a domů je čistě soukromou záležitostí samotných aktérů. Tuto tezi podporovala zejména skutečnost, že aktéry domácího násilí jsou zpravidla osoby, které k sobě mívají velmi těsné rodinné vazby. A jak je známo, mezi osobami blízkými občas konflikty vznikají. Proč by se tedy stát měl do těchto vztahů vměšovat?

Kritický náhled na výše uvedené tvrzení je úzce spjat s hnutím lidských práv, jehož začátek je možné stanovit obdobím vyhlášení Deklarace lidských práv a založení Organizace spojených národů.³ Cílem tohoto hnutí byla garance práv jednotlivců ze strany státu. Ten měl však odpovědnost jen za ty činy, které bylo možné připsat jemu samému (či přesněji osobám, jež za něj jednají).⁴ Na to bylo kriticky reagováno zejména ze strany feministických autorek či autorů.⁵ Ti poukazovali na to, že ačkoliv mají

---

² THOMAS, D. Q., BEASLEY M. E. Domestic Violence as a Human Right Issue. In Freeman, M. *Domestic Violence*, Aldershot: Ashgate, 2008, s. 296. Překlad autorky: „...dodávna bylo takřka nemyslitelné považovat domácí násilí za lidskoprávní otázku, na kterou by bylo možné pohlížet z hlediska mezinárodního práva.“

³ HASSELBACHER, L. State Obligations Regarding Domestic Violence: The European Court of Human Rights, Due Diligence, And International Legal Minimum of Protection. In *Northwestern University Journal of International Human Rights* [online]. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jihr/v8/n2/3> [citováno dne 28. 10. 2010].

⁴ THOMAS, D. Q., BEASLEY M. E. Domestic Violence as a Human Right Issue. In Freeman, M. *Domestic Violence*, Aldershot: Ashgate, 2008, s. 300.

⁵ HASSELBACHER, L. State Obligations Regarding Domestic Violence: The European Court of Human Rights, Due Diligence, And International Legal Minimum of Protection.

lidská práva náležet všem lidským bytostem, slouží zejména mužům.⁶ Stát totiž koná zejména ve veřejné sféře, v níž mají dominantní postavení právě muži. Problémy žen, kterým tradičně náleží prostor ve sféře privátní, unikly pozornosti a stále nejsou náležitým způsobem řešeny.⁷ Za jeden z těchto problémů přitom bylo považováno násilí páchané na ženách.

2. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ A ÚMLUVA O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM DISKRIMINACE ŽEN

Z výše uvedeného je patrné, že zpočátku bylo domácí násilí považováno za jev čistě genderově podmíněný, za jev, který se týká ženských obětí. V této souvislosti je tak možné za významný mezník považovat přijetí Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (dále také „Úmluva“), a to přestože výslovně problematiku domácího násilí nezmiňuje. Na konci sedmdesátých let minulého století, v době, kdy byla Úmluva Valným shromážděním OSN přijata, nebylo totiž téma domácího násilí ještě na pořadu jednání.⁸ I přesto však Úmluva otevřela dveře pro další vývoj v této oblasti.

O domácím násilí se začíná více hovořit teprve v polovině osmdesátých let. V roce 1985 byla Valným shromážděním přijata první rezoluce týkající se domácího násilí a o rok později se na půdě OSN sešli odborníci na domácí násilí („*Expert Group Meeting on Violence in the Family*“). Výsledkem schůze byl mimo jiné i závěr, že „...domestic violence was a global phenomenon which was significantly underreported“⁹. V roce 1989 OSN uveřejnila zprávu, v níž domácí násilí dala do přímé souvislosti s nerovností mezi muži a ženami. To vedlo ke klasifikaci domácího násilí jako lidskoprávní otázky.¹⁰ V roce 1992 bylo Výborem pro odstranění všech

---

In Northwestern University Journal of International Human Rights [online]. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jihr/v8/n2/3> [citováno dne 28. 10. 2010]

⁶ THOMAS, D. Q., BEASLEY M. E. Domestic Violence as a Human Right Issue. In Freeman, M. *Domestic Violence*, Aldershot: Ashgate, 2008, s. 298.

⁷ Tamtéž

⁸ BYRNES, A., BATH, E. Violence against Women, the Obligation of Due Diligence, and the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-Recent Development. Dostupné z počítačů Masarykovy univerzity, Právnické fakulty: <http://hrlr.oxfordjournals.org/content/8/3/517.full?sid=5de01f37-e5b7-4553-ab5f-d80f8595f9f6> [citováno dne 27. 10. 2010]

⁹ The United Nations Work on Violence Against Women. *United Nations* [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/news/unwvaw.html> [citováno dne 14. 11. 2010]

Překlad autorky: „...domácí násilí je celosvětový problém, který je však stále podceňován.“

¹⁰ Tamtéž

forem diskriminace žen („*Committee on the Elimination of Discrimination against Women*”, dále jen „*Výbor*”) přijato Doporučení č. 19 ("*General Recommendation No. 19*"), které mimo obecnou definici násilí v rodině obsahovalo i řadu doporučení, které by strany Úmluvy měly v souvislosti s domácím násilím přijmout.¹¹

Dalším významným posunem, ke kterému došlo v roce 1999, bylo přijetí Opčního protokolu k Úmluvě, na jehož základě bylo jednotlivcům umožněno předkládat Výboru stížnosti na porušování Úmluvy.¹² V této souvislosti Výbor projednával dvě velmi podobná podání, a to Goecke v Austria¹³ a Yildirim v Austria¹⁴. Obě dvě byly Výboru předloženy nevládními organizacemi The Vienna Intervention Centre against Domestic Violence and the Association for Women's Access to Justice (dále jen "*Organizace*"). V obou případech se jednalo o násilí či vyhrožování v manželském svazku a oba případy skončily smrtí oběti. Vzhledem k jejich podobnosti a vzhledem k tomu, že byly projednávány de facto současně, se nyní budu stručně věnovat jen jednomu z nich, a to Yildirim v Austria.

Fatma Yildirim se provdala za Irfana Yildirima v roce 2001. V červenci 2003 jí manžel poprvé začal vyhrožovat tím, že ji zabije. Proto se ze společné domácnosti na začátku srpna 2003 i se svou dcerou z předchozího manželství odstěhovala. Manžel ji však stále vyhrožoval, tentokrát přes mobilní telefon. Případ byl řešen policií, která dvakrát požádala státního zástupce („*public prosecutor*") o zatčení Irfana Yildirima. Ten však žádost vždy zamítl. Organizace ve stížnosti uvedly, že stát porušil články 1, 2, 3 a 5 Úmluvy, neboť neučinil potřebná opatření k ochraně života a osobní bezpečnosti paní Fatmy Yildirim. Organizace také dále tvrdila, že v praxi nedochází k řádnému stíhání a trestání pachatelů domácího násilí. V této souvislosti konstatovala, že kdyby bylo takto vyhrožováno jiné osobě (veřejnému činiteli) byl by domnělý pachatel okamžitě uvězněn a dotčené osobě by byla poskytnuta ochrana.

---

¹¹General recommendations made by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women. *United Nations* [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> [citováno dne 15. 11. 2010]

¹² *Pozitivní akce v oblasti rovnosti mužů a žen – Závěrečná zpráva skupiny expertů zabývajících se pozitivní akcí ve prospěch rovnosti žen a mužů (EG-S-PA)* [online]. Štrasburk: Rada Evropy, vydáno květen 2000. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/963/pos_akce.pdf [citováno dne 15. 11. 2010]

¹³ Rozhodnutí Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen ze dne 6. srpna 2007, Şahide Goekce v. Austria, stížnost č. 5/2005

¹⁴ Rozhodnutí Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen ze dne 6. srpna 2007, Fatma Yildirim v. Austria, stížnost č. 6/2005

Stát k tomuto uvedl, že státní zástupce na nastalou situaci reagoval adekvátně. Zatčení podezřelé osoby je totiž tak významný zásah do základních práv, že je přípustné jen jako *ultima ratio*. Základní práva domnělého pachatele a jeho oběti musí být poměřována a přitom je vždy nutné pamatovat na presumpci nevinu. Vzhledem k tomu, že Irfan Yildirim neměl žádnou zbraň ani kriminální minulost a Fatma Yildirim neměla žádná viditelná zranění, nebylo by zatčení jeho osoby přiměřené.

Po zvážení všech relevantních informací Výbor konstatoval, že v daném případě stát věděl nebo měl vědět, že míra ohrožení paní Yildirim byla velmi vysoká. Státní zástupce proto neměl žádosti o zatčení Irfana Yildirima odmítnout. Dle Výboru totiž „...*the perpetrator's rights cannot supersede women's human rights to life and to physical and mental integrity.*”¹⁵ Výborem bylo shledáno porušení článků 2 a 3 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Úmluvy a Doporučením č. 19. Na závěr Výbor Rakousku doporučil přijmout opatření, která by umožnila efektivnější stíhání pachatele domácího násilí a větší ochranu oběti. Výbor také vyslovil požadavek, aby byl kladen zvláštní důraz na bezpečnost žen jakožto obětí domácího násilí.

Z výše uvedeného závěru Výboru je zřejmé, že došlo k markantnímu posunu v souvislosti s koncepcí odpovědnosti státu. Bylo upuštěno od požadavku přímého konání státu a stát se stal v některých případech odpovědný i za nekonání. Zde tedy v situaci, kdy neposkytnul dostatečnou ochranu oběti domácího násilí.

3. RADA EVROPY A EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV

Rada Evropy, mezinárodní organizace, která sdružuje téměř všechny evropské státy, se od počátku svého působení věnuje ochraně lidských práv. Pamatuje přitom i na ochranu před násilím páchaným na ženách. To totiž ze své podstaty narušuje základní principy, na nichž je Rada Evropy vystavěna.¹⁶ V této souvislosti se tak již v roce 1993 konala konference ministrů, která se věnovala právě této problematice.¹⁷ Za další významný počín je možné považovat přijetí Doporučení na ochranu žen proti násilí („*Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member*

---

¹⁵ Překlad autorky: „...*pachatelova základní práva nemohou převážit nad právem na život a na psychickou a duševní integritu oběti.*“

¹⁶ *The Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence.* [online] Council of Europe. Naposledy změněno: září 2008 Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Fact_Sheet_en.asp [citováno dne 15. 11. 2010]

¹⁷ Název konference zněl: „*Strategies for the elimination of violence against women in society: the media and other means*“

states on the protection of women against violence“, dále jen „Doporučení“). To bylo přijato Výborem ministrů v roce 2002. Doporučení je považováno za první mezinárodně-právní instrument, který vytváří komplexní rámec ochrany před násilím páchaným na ženách.¹⁸ Vyjadřuje myšlenku, že násilí páchané na ženách je výsledkem nevyváženého postavení žen a mužů a vede k diskriminaci žen ve společnosti i v rodině.¹⁹ Následně, od roku 2006 do roku 2008 pod záštitou Rady Evropy probíhala kampaň, které měla za cíl boj proti domácímu násilí.²⁰ Kampaň si mimo jiné kladla úkol „...to raise awareness across the Council of Europe member states that violence against women is a human rights violation...“²¹

Nelze však opominout ještě další instrument ochrany lidských práv, který vznikl na půdě Rady Evropy. Tímto dokumentem je Evropská úmluva o ochraně lidských práv (dále jen „Evropská úmluva“). Evropská úmluva vstoupila v platnost v roce 1953 a zřídila kontrolní mechanismy svého dodržování, kterými byly v době jejího vzniku Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva.²² Na základě dodatkového Protokolu č. 11²³ byl vytvořen jednotný soudní orgán – Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“), ke kterému se jednotlivci mohli přímo obracet se svými stížnostmi.²⁴

---

¹⁸ *Protection women against violence: Analytical study on the effective implementation of Recommendation Rec(2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member States* [online]. Strasbourg: Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, 2007. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EN_CDEG_2007_3_complete.pdf [citováno dne 15. 11. 2010]

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Název kampaně zněl: „*Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence*“

²¹ *Blueprint of the Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence* [online]. Council of Europe: Committee of Ministers, 2006. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Blueprint_en.asp [citováno dne 15. 11. 2010]

Překlad autorky: „...zvýšit mezi členskými státy povědomí o tom, že násilí páchané na ženách je porušováním lidských práv...“

²² HUBÁLKOVÁ, E. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Praha: Linde, 2003, s. 11- 13

²³ Dodatkový protokol č. 11 vstoupil v platnost 1. listopadu 1998

²⁴ HUBÁLKOVÁ, E. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Praha: Linde, 2003, s. 13

Evropský soud za dobu své činnosti projednával množství případů, které souvisely s domácím násilím. Ještě předtím než přikročím k rozboru některých z nich, však považuji za nutné krátce se zastavit u koncepcí odpovědnosti státu, tak jak byla definována Evropským soudem. I zde totiž došlo, stejně jako u Výboru, k významnému posunu. Je to možné demonstrovat na případu z roku 1985. V tomto roce se Evropský soud zabýval stížností X and Y v. The Netherlands²⁵. Mentálně hendikepovaná dívka žila od svých devíti let v ústavu pro hendikepované děti. Den po svých šestnáctých narozeninách byla v tomto ústavu sexuálně zneužita. Na policii se obrátil otec dívky, neboť ta samotná by nebyla schopna čin oznámit. Státní zástupce („*public prosecutor*“) se případem odmítl zabývat, proti čemuž se otec dívky odvolal. Odvolací soud („*Court of Appeal*“) odvolání zamítl s tím, že otec dívky není legitimován k podání stížnosti, ta měla být podána samotnou dívkou, neboť jí již bylo více než 16 let. Evropský soud se ve svém rozhodnutí zabýval mimo jiné i tím, zda byl porušen článek 8 Evropské úmluvy, který zajišťuje právo na soukromý a rodinný život. V této souvislosti konstatoval, že „...*although the object of Article 8 (art. 8) is essentially that of protecting the individual against arbitrary interference by the public authorities, it does not merely compel the State to abstain from such interference: in addition to this primarily negative undertaking, there may be positive obligations inherent in an effective respect for private or family life.*“²⁶ Dle Evropského soudu se tak stát stal odpovědným za nekonání a tím, že nepotrestal pachatele, porušil článek 8 Evropské úmluvy. Pro úplnost dodávám, že koncepce odpovědnosti státu byla konkretizována i v dalších rozhodnutích Evropského soudu. Konkrétně například v rozhodnutí Osman v. The United Kingdom²⁷ a M.C. v. Bulgaria²⁸.

A teď již blíže k domácímu násilí, tak jak je na něj nahlíženo z pohledu rozhodovací činnosti Evropského soudu. Ačkoliv Evropská úmluva výslovně neoperuje s pojmem domácí násilí, přesto mnohá její ustanovení obětem domácího násilí ochranu poskytují. Aby bylo možné podat komplexnější obraz o tom, jaká konkrétní ustanovení to mohou být,

---

²⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. března 1985, X and Y v. The Netherlands, stížnost č. 8978/80

²⁶ Překlad autorky: „...*přestože článek 8 má ze své podstaty chránit jednotlivce proti svévolnému zasahování ze strany orgánů veřejné moci, nejde v něm pouze o to, aby se stát tohoto zasahování zdržel: kromě negativního závazku totiž stát může mít i závazky pozitivní, které vyplývají z nutnosti respektovat soukromý a rodinný život.*“

²⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. října 1998, Osman v. The United Kingdom, stížnost č. 87/1997/871/1083

²⁸ Finální rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. března 2004, M.C. v. Bulgaria, stížnost č. 39272/98

v následující části se pokusím shrnout některá zásadní rozhodnutí Evropského soudu v této oblasti.

3.1 KONTROVÁ V. SLOVAKIA

V roce 2007 Evropský soud vydal rozhodnutí ve věci *Kontrová v. Slovakia*²⁹. Stěžovatelka podala v listopadu roku 2002 trestní oznámení na svého manžela. Obvinila jej z toho, že ji předešlý den napadl a zbil elektrickým kabelem. O svém zdravotním stavu předložila lékařskou zprávu dokládající její neschopnost pracovat po dobu až sedmi dnů. Dále také uvedla, že psychické a fyzické násilí ze strany jejího manžela není ojedinělou záležitostí, ale trvá již delší období. Přibližně o dva týdny později se stěžovatelka v doprovodu svého manžela dostavila na policejní stanici s úmyslem vzít trestní oznámení zpět. Policista stěžovatelce poradil, že musí doložit lékařskou zprávu, ze které bude patrné, že její neschopnost práce není delší než šest dní. Stěžovatelka zprávu doložila a věc byla odložena. Následující měsíc došlo k dalším incidentům, při nichž manžel stěžovatelky vyhrožoval zabitím sebe a svých a stěžovatelčiných dvou dětí. O těchto událostech byla policie informována. Dne 31. 12. 2002 manžel stěžovatelky své výhrůžky splnil, zabil obě děti a následně také sebe.

Stěžovatelka ve svém podání Evropskému soudu namítala mimo jiné porušení článku 2 Evropské úmluvy, práva na život, a porušení článku 13, práva na účinný právní prostředek nápravy. Evropský soud shledal porušení obou těchto článků. Přitom zopakoval své stanovisko, podle kterého má stát nejen povinnost zdržet se protiprávních zásahů do lidského života, ale také povinnost přijmout vhodná opatření k ochraně těch jednotlivců, jejichž život je v ohrožení. Zároveň však Evropský soud zdůraznil, že pozitivní závazky státu musí být vykládány takovým způsobem, aby pro stát neznamenal neúměrnou či nemožnou zátěž. Neboť ne každé tvrzené ohrožení života automaticky znamená nutnost přijímání těchto opatření. Aby bylo možné mluvit o pozitivním závazku státu, „...it must be established that the authorities knew or ought to have known at the time of the existence of a real and immediate risk to the life of an identified individual from the criminal acts of a third party and that they failed to take measures within the scope of their powers which, judged reasonably, might have been expected to avoid that risk.“³⁰

---

²⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31. května 2007, *Kontrová v. Slovakia*, sížnost č. 7510/04

³⁰ Překlad autorky: „...musí být prokázáno, že stát věděl nebo měl vědět o skutečnosti, že existuje reálné nebezpečí ohrožení lidského života v důsledku trestného činu, a že v rámci svých pravomocí nepřijal taková opatření, u kterých by se dalo důvodně očekávat, že tomuto ohrožení předejdou.“

3.2 BEVAQUA V. BULGARIA

Dalším případem, kterému se v souvislosti s domácím násilím Evropský soud věnoval, je *Bevaqua and S. v. Bulgaria*³¹. Paní Valentina Bevaqua (dále také „stěžovatelka“) v březnu roku 2000 podala žádost o rozvod s panem N. a odstěhovala se i se synem ze společného příbytku. Tvrdila, že tak učinila kvůli agresivnímu chování svého manžela, který jí slovně i fyzicky napadal. Spolu s žádostí o rozvod zažádala i o předběžnou vazbu („*interim custody order*“). Otázku předběžné vazby však soud začal řešit až v říjnu roku 2000, tedy více než půl roku poté, kdy byla žádost podána. K rozvodu manželství pak došlo teprve v dubnu roku 2001. V mezidobí se událo mnoho dalších incidentů, pan N. stěžovatelku opakovaně fyzicky a slovně napadal, často v přítomnosti jejich syna a také syna násilím odvedl od stěžovatelky. Stěžovatelka několikrát navštívila lékaře a nechala si vyhotovit zprávu dokládající její zranění. Také soudu opětovně předkládala žádost o předběžnou vazbu. Tu však nakonec stáhla, neboť nebyla s to prokázat soudem vyžadované skutečnosti. Když bylo manželství konečně rozvedeno, soud svěřil péči o syna stěžovatelce, mimo jiné i na základě stanoviska z úřadu sociální péče („*Social Care Office*“), podle kterého se dítě svého otce bojí a raději by žilo se svou matkou. Pan N. se proti rozhodnutí soudu odvolal a namítal, že stěžovatelčino tvrzení o jeho násilném chování se nezakládá na pravdě. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil s tím, že v dané věci bylo o agresivním chování pana N. dostatek důkazů.

Stěžovatelka se obrátila na Evropský soud, přičemž jednala i jménem svého syna, a namítala mimo jiné porušení článku 8 Evropské úmluvy, práva na soukromý a rodinný život. Evropský soud konstatoval, že pojem soukromého života zahrnuje jak fyzickou tak i duševní integritu jednotlivce a zopakoval, podobně jako v případě *X and Y v. The Netherlands* (viz výše), že z povinnosti respektovat soukromý a rodinný život mohou pro stát plynout určité pozitivní závazky. Evropský soud dále připomněl, že návrh na předběžnou vazbu by měl být vzhledem ke své povaze a účelu projednávám s určitým stupněm priority. A ačkoliv žadatel nemůže očekávat okamžité rozhodnutí o předběžné vazbě, nelze totiž rozhodnout bez ověření relevantních skutečností, v tomto konkrétním případě nebyla této otázce věnována dostatečná pozornost, neboť soud o ní v souhrnu jednal po dobu takřka osmi měsíců. Dle Evropského soudu v daném případě muselo být zřejmé, že syn stěžovatelky a pana N. byl rozpadem vztahu

---

³¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. června 2008, *Bevaqua and S. v. Bulgaria*, stížnost č. 71127/01

rodičů nepříznivě ovlivněn, a že „...prompt measures were needed, in particular, in the child's interest.”³² Evropským soudem bylo shledáno porušení článku 8 Evropské úmluvy.

3.3 OPUZ V. TURKEY

Další případ Evropského soudu, *Opuz v. Turkey*³³, je možné považovat takřka za historický.³⁴ Matka Nahidy Opuz (dále také „stěžovatelka“) se provdala za A.O. Stěžovatelka následně začala žít s H. O., synem A. O., přičemž v roce 1995 se vzali. Měli spolu tři děti. V roce 1995 podala stěžovatelka spolu se svou matkou první trestní oznámení, ve kterém uvedly, že H. O. a A. O. je zbili a vyhrožovali zabitím. Obě se podrobily lékařskému vyšetření a nechaly si vyhotovit lékařskou zprávu dokládající jejich zranění. Státní zástupce („public prosecutor“) proti A. O. a H. O. podal obžalobu. Následně soud případ odložil, neboť stěžovatelka a její matka svůj souhlas s trestním stíháním odvolaly. Rok po těchto událostech H. O. při hádce stěžovatelku velmi těžce zranil, což potvrzuje další lékařská zpráva. Na základě žádosti státního zástupce a rozhodnutí samosoudce byl H. O. vzat do vazby. Ačkoliv při soudním přelíčení stěžovatelka trvala na své výpovědi, soud H. O. propustil na svobodu mimo jiné i vzhledem k tomu, že je stěžovatelka již v dobrém zdravotním stavu. O měsíc později stěžovatelka svůj souhlas se zahájením trestního stíhání vzala zpět s tím, že s H. O. opět žijí v míru. Když v únoru roku 1998 H. O. při hádce se stěžovatelkou, její sestrou a matkou, stěžovatelku opětovně napadl, tentokrát nožem, státní zástupce se rozhodl z vzhledem k nedostatku důkazů trestní stíhání nezahajovat. Po tomto incidentu stěžovatelka odešla žít ke své matce. V březnu téhož roku H. O. srazil autem stěžovatelku a její matku, přičemž matce způsobil život ohrožující zranění a stěžovatelce zranění, které způsobil pracovní neschopnost po dobu pěti dnů. H. O. byl vzat do vazby a stěžovatelka zažádala o rozvod. Po propuštění z vazby byl H. O. obžalován z pokusu o vraždu. Při soudním přelíčení však stěžovatelka a její matka změnilly své výpovědi a podpořili verzi H. O., že šlo o nehodu. Co se týče stěžovatelky, soud případ odložil, ale v souvislosti se závažnějšími zraněními její matky, odsoudil H. O. k odnětí svobody v délce tří měsíců a pokutě. Trest odnětí svobody byl posléze změněn na pokutu.

---

³² Překlad autorky: „...v zájmu dítěte byla nutná okamžitá opatření.”

³³ Finální rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. září 2009, *Opuz v. Turkey*, stížnost č. 33401/02

³⁴ HASSELBACHER, L. State Obligations Regarding Domestic Violence: The European Court of Human Rights, Due Diligence, And International Legal Minimum of Protection. *In* Northwestern University Journal of International Human Rights [online]. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jihr/v8/n2/3> [citováno dne 28. 10. 2010]

V roce 2001 došlo k další potyčce mezi H. O. a stěžovatelkou. Lékařská zpráva deklarovala, že stěžovatelka měla na různých částech těla sedm bodných ran. H. O. se sám šel udat na policii přičemž uvedl, že stěžovatelka jej napadla jako první a on posléze nad sebou ztratil kontrolu. Za tento čin byl H. O. odsouzen k pokutě. K dalšímu incidentu došlo v listopadu téhož roku. Stěžovatelka podala trestní oznámení, ve kterém uvedla, že jí H. O. vyhrožuje zabitím. Státní zástupce se případem vzhledem k nedostatku důkazů nezabýval. Tentýž měsíc podala trestní oznámení kvůli stejnému typu výhrůžek i matka stěžovatelky. V mezidobí podala stěžovatelka opět žádost o rozvod. V únoru roku 2002 matka stěžovatelky státnímu zástupci oznámila, že výhrůžky ze strany H. O. jsou intenzivnější. V březnu roku 2002 H. O. matku stěžovatelky zastřelil. H. O. byl obžalován z vraždy a o šest let později, v roce 2008, byl odsouzen k doživotnímu vězení. Následně však soud rozsudek změnil na 15 let a 10 měsíců odnětí svobody a pokutu, a to z toho důvodu, že H. O. se činu dopustil na základě provokace ze strany matky stěžovatelky. Soud pak vzhledem k době, kterou H. O. strávil ve vazbě a vzhledem ke skutečnosti, že případ bude ještě řešen před odvolacím soudem, propustil H. O. na svobodu. Na odvolací řízení se však stále čeká. Po propuštění H. O. stěžovatelka podala trestní oznámení a požádala o poskytnutí ochrany. Uvedla, že její bývalý manžel se kontaktoval s jejím současným přítelem a vyptával se na ni. Když mu její přítel odmítl sdělit její adresu, vyhrožoval mu, že zabije jeho i stěžovatelku. Jedině díky zásahu Evropského soudu byla určitá opatření k ochraně života stěžovatelky přijata.

Stěžovatelka se obrátila na Evropský soud a namítala mimo jiné porušení článku 2, práva na život, článku 3, práva nebýt mučen a podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení a článku 14, práva nebýt diskriminován. V souvislosti s článkem 2 stěžovatelka uvedla, že navzdory trestním oznámením, které ve věci podávala ona a její matka, nebyla jim ze strany státních orgánů poskytnuta dostatečná ochrana. Evropský soud v tomto odkázal mimo jiné i na případ *Kontrová v. Slovakia* (viz výše) a zopakoval povinnost státu přijmout vhodná opatření k ochraně těch jednotlivců, jejichž život je v ohrožení. Uvedl, že v projednávaném případě místní orgány, s ohledem na trestní oznámení, které útoku předcházely, mohly předvídat útok H. O. proti matce stěžovatelky. A ačkoliv Evropský soud nemůže s jistotou tvrdit, že by k činu bývalo nedošlo pokud by státní orgány jednaly jiným způsobem, přesto je nepřijetí takovýchto opatření samo o sobě dostačující pro konstatování odpovědnosti státu. Evropský soud se dále zabýval námitkou, kterou podala vláda vláda. Ta totiž poukazovala na skutečnost, že státní orgány nemohly některé z trestních oznámení řádně prošetřit, neboť stěžovatelka i její matka opakovaně vzaly svůj souhlas s trestním stíháním zpět. Vláda k tomuto dále uvedla, že pokud by státní orgány ve stíhání H. O. pokračovaly, dopustily by se porušení článku 8 Evropské úmluvy, práva na soukromý a rodinný život. K tomuto Evropský soud uvedl, že třebaže o této otázce nepanuje mezi smluvními stranami Evropské úmluvy obecná shoda, přesto je zřejmé, že stát má v těchto případech povinnost poměřovat dotčená základní práva oběti, tj.

právo na život, právo nebýt mučen či podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení a právo na soukromý a rodinný život. V této souvislosti Evropský soud přezkoumal postupy členských států a konstatoval existenci určitých faktorů, které musí být brány v úvahu při rozhodování o otázce, zda stíhat pachatele domácího násilí i v případě, kdy není dán souhlas oběti.³⁵ Na základě této komparace soud dospěl k závěru, že „...*more serious the offence or the greater the risk of further offences, the more likely that the prosecution should continue in the public interest, even if victims withdraw their complaints.*”³⁶ Evropský soud vzhledem ke všem relevantním okolnostem případu konstatoval, že v daném případě mělo být v trestním stíhání H. O. pokračováno ve veřejném zájmu a uzavřel, že Turecko porušilo článek 2 Evropské úmluvy, když nezajistilo přiměřená opatření k ochraně života matky stěžovatelky.

Co se týče článku 3 Evropské úmluvy, stěžovatelka namítala, že byla vystavena násilí, výhrůžkám smrti a mnohokrát byla zraněna, přičemž státní orgány její situaci nebraly vážně. Evropský soud opětovně zdůraznil, že konstatovat porušení článku třetího lze jen za situace, kdy jednání naplňuje minimální úroveň závažnosti a dodává, že v daném případě bylo násilí, kterému byla stěžovatelka vystavena bylo natolik závažného charakteru, že oné minimální úrovně závažnosti dosahuje. Bylo proto rovněž konstatováno porušení článku 3 Evropské úmluvy.

Stěžovatelka rovněž namítala porušení článku 14 v souvislosti s článkem 2 a 3 Evropské úmluvy. Při prověřování toho, zda došlo či nedošlo k porušení tohoto článku, Evropský soud připomněl případ *D. H. and Others v. Czech Republic*³⁷, ve kterém bylo porušení článku 14 podloženo statistickými údaji. V případě *Opuz v. Turkey* Evropský soud shrnul zprávy a statistiky několika organizací, např. *Diyarbakir Bar Association* a *Amnesty International*. Tyto zprávy a statistiky poukazovaly na to, že právě ženy jsou

---

³⁵ Těmito faktory jsou mimo jiné:

- závažnost násilného činu;
- dopad na děti, které žijí v domácnosti (včetně dopadů psychologických);
- zda jsou zranění oběti fyzického či psychického rázu;
- zda v souvislosti s násilím byla použita zbraň;
- zda násilník oběti vyhrožoval a zda výhrůžky pokračují;
- zda byl útok plánovaný;
- jaká je pravděpodobnost, že dojde k opakování násilné činnosti;
- jaký je aktuální vztah oběti a násilného partnera a jaký dopad by na jejich vztah mělo pokračování v trestním stíhání i bez souhlasu oběti;
- jaká je historie vztahu, zejména zda došlo k nějakému násilí už v minulosti.

³⁶ Překlad autorky: „...*čím závažnější trestný čin či větší riziko dalších trestných činů, tím spíše by se mělo v trestním stíhání pokračovat ve veřejném zájmu, a to i v případě, že k němu oběť nedá souhlas.*”

³⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. listopadu 2007, *D. H. and Others v. Czech Republic*, stížnost č. 57325/00

nejčastějšími oběťmi domácího násilí. Evropský soud proto konstatoval, že „...*the violence suffered by the applicant and her mother may be regarded as gender-based violence which is a form of discrimination against women*”³⁸ a uzavřel, že v daném případě Turecko porušilo článek 14 ve spojení s článkem 2 a 3 Evropské úmluvy.

4. ZÁVĚREM

Domácí násilí negativně ovlivňuje mnoho lidských životů. Je to problém tím palčivější, že se obvykle děje v kruhu rodinném, tam, kde by se jednotlivec měl cítit nejbezpečněji. Domácímu násilí je věnována zvýšená míra pozornosti teprve v několika posledních desetiletích. V tomto období se vnímání domácího násilí ve společnosti postupně proměňovalo a dnes je snad již možné říci, že pohled na domácí násilí jako na čistě soukromou záležitost, do které není radno zasahovat, je pomalu, ale jistě překonáván. Domácí násilí se dnes již zcela běžně považuje za lidskoprávní otázku. Je spojeno s porušováním základních práv jakými jsou právo na život, právo nebýt podrobován nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, právo na soukromý a rodinný život či právo nebýt diskriminován. Z rozboru výše uvedených rozhodnutí Výboru a Evropského soudu je také zřejmé, že stát má povinnost zajistit taková opatření, která umožní jak potrestání pachatele domácího násilí, tak efektivní ochranu oběti či obětí.

Literature:

- BYRNES, A., BATH, E. Violence against Women, the Obligation of Due Diligence, and the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-Recent Development. Dostupné z počítačů Právnické fakulty Masarykovy univerzity:
<http://hrlr.oxfordjournals.org/content/8/3/517.full?sid=5de01f37-e5b7-4553-ab5f-d80f8595f9f6> [citováno dne 27. 10. 2010]
- ČÍRTKOVÁ, L. Příčiny, formy a projevy domácího násilí. In Domáce násilie – nová prax a legislativa v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15.-16. októbra 2007. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 127, ISBN 978-80-88-931-96-6

---

³⁸ Překlad autorky: „...*násilí, které bylo na stěžovatelce a její matce pácháno, je možné považovat za genderově podmíněné, a tedy za jednu z forem diskriminace žen.*”

- CHOUDRY, S., HERRING, J. Righting Domestic Violence. In FREEMAN, M. Domestic Violence. Aldershot: Ashgate, 2008, s. 543, ISBN 978-0-7546-2644-2
- HASSELBACHER, L. State Obligations Regarding Domestic Violence: The European Court of Human Rights, Due Diligence, And International Legal Minimum of Protection. In Northwestern University Journal of International Human Rights [online]. Dostupné z: <http://www.law.northwestern.edu/journals/jihr/v8/n2/3> [citováno dne 28. 10. 2010]
- HUBÁLKOVÁ, E. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Praha: Linde, 2003, s. 743, ISBN 80-7201-417-X
- THOMAS, D. Q., BEASLEY M. E. Domestic Violence as a Human Right Issue. In Freeman, M. Domestic Violence, Aldershot: Ashgate, 2008, s. 543, ISBN 978-0-7546-2644-2
- The United Nations Work on Violence Against Women. United Nations [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/news/unwvaw.html> [citováno dne 27. 10. 2010]
- Pozitivní akce v oblasti rovnosti mužů a žen – Závěrečná zpráva skupiny expertů zabývajících se pozitivní akcí ve prospěch rovnosti žen a mužů (EG-S-PA) [online]. Štrasburk: Rada Evropy, vydáno květen 2000. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/963/pos_akce.pdf [citováno dne 15. 11. 2010]
- General recommendations made by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women. United Nations [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> [citováno dne 15. 11. 2010]
- The Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence. [online] Council of Europe. Naposledy změněno: září 2008 Dostupné z:

http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Fact_Sheet_en.asp [citováno dne 15. 11. 2010]

- Protection women against violence: Analytical study on the effective implementation of Recommendation Rec(2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member States [online]. Strasbourg: Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, 2007. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EN_CDEG_2007_3_complete.pdf [citováno dne 15. 11. 2010]
- Blueprint of the Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence [online]. Council of Europe: Committee of Ministers, 2006. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Blueprint_en.asp [citováno dne 15. 11. 2010]
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Protokol č. 11 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, kterým se mění kontrolní mechanismus s ní ustavený
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
- Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen
- Doporučení Rec(2002)5 Výboru ministrů členským státům o ochraně žen proti násilí
- Rozhodnutí Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen ze dne 6. srpna 2007, Şahide Goekce v. Austria, stížnost č. 5/2005
- Rozhodnutí Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen ze dne 6. srpna 2007, Fatma Yildirim v. Austria, stížnost č. 6/2005
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. března 1985, X and Y v. The Netherland, stížnost č. 8978/80
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. října 1998, Osman v. The United Kingdom, stížnost č. 87/1997/871/1083

- Finální rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. března 2004, M.C. v. Bulgaria, stížnost č. 39272/98
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31. května 2007, Kontrová v. Slovakia, stížnost č. 7510/04
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. listopadu 2007, D. H. and Others v. Czech Republic, stížnost č. 57325/00
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. června 2008, Bevaqua and S. v. Bulgaria, stížnost č. 71127/01
- Finální rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. září 2009, Opuz v. Turkey, stížnost č. 33401/02

Contact – email

NSlivova@gmail.com